

ქუთაისის აკადი ფერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დიალექტოლოგიის სამაცნერო-კვლევითი ინსტიტუტი
**DIALECTOLOGY RESEARCH INSTITUTE OF KUTAISI AKAKI
TSERETELI STATE UNIVERSITY**

ქუთაისური საუბრები - IX

სიმპოზიუმის მასალები

KUTAISI DISCUSSIONS - IX

ქუთაისი
2002

პაპთბ ბუხრაშვილი (კავკასიონლოგიის საზოგადოებრივი ინსტიტუტი.
არქეოლოგიური კვლევითი ცენტრი. თსუ
კავკასიის ხალხთა ისტორიის კათედრა)

ეთნიკური კულტურის კვლევის პრობლემისათვის
(სისტემისა და ქვესისტემების მიმართების ასპექტი)

კულტურულ-ისტორიული და ეთნიკური ურთიერთობების კვლევის
დროს, მრავალი სიძნელის დაძლევა უზდება მკვლევარს. ერთერთს მათ
შორის წარმოადგენს ის გარემოება, რომ ფაქტობრივი მასალის
დაგროვებასთან ერთად (რაც თანამედროვე ეტაპზე ერთობ სწრაფი
ტემპით მიმდინარეობს) კვლევის პროცესში თავს იჩენს სულ უფრო და
უფრო ვიწრო სპეციალიზაცია. თავისთავად ეს მოვლენა გარდაუვალი
და პროგრესულია, მაგრამ სამწუხაროდ, მას საგრძნობლად ჩამორჩება,
მეცნიერული კორპორაციის პროცესი. ერთერთი მთავარი დაბრკოლება,
რომელიც წინ ეღობება ეთნიკური პროცესების წარმატებულ კვლევას,
კერძოდ, რაც ხელს უშლის ამ საკითხების შემსწავლელ დარგებს შორის
ურთიერთგაგების დამკვიდრებას, არის თეორიული ბაზის სისუსტე.

აღნათ, ყოვლად გაუმართლებელი უნდა იყოს ეთნოსის ფენომენის
დანაწევრებულად შესწავლა სხვადასხვა დარგების მეშვეობით,
ურთიერთებაშირის გარეშე. არადა, სამწუხაროდ, ჩვენთან საკმაოდ ხშირად
ვაწყდებით ამგვარ ფაქტებს. ცალკე აღებული ყოველი დისციპლინა,
აქცევდა რა ეთნოსს საკუთარი კვლევის ობიექტად, მას თავისეული
პოზიციებიდან გამომდინარე შეისწავლიდა. მოხდა კურიოზული რამ: ეს
დისციპლინები კი არ ემსახურებოდნენ ეთნოსის კვლევას (კვლევის
ობიექტს), არამედ პირიქით, ეთნოსი — თავად კვლევის ობიექტი იქცა
მათი უწყებრივი ინტერესების მსახურად. კონკრეტული, მრავალმხრივად
დინამიური ფენომენისაღმი ამგვარმა მიღვომამ შექმნა ისეთი ვითარება,
რომ ეთნოგრაფია, არქეოლოგია, კულტურის ისტორია, ისტორიიგრაფია,
ენათმეცნიერება და სხვა მომიჯნავე დისციპლინები ერთიმეორისაგან
განსხვავებულად აღიქვამენ ობიექტურად ყოფაში არსებულ ფენომენს
— ეს. რაღა თქმა უნდა, ამგვარი ვითარება მიზანშეუწონელია იმდენად,
რამდენადაც ერი (ეთნოსი) ეს არის მთლიანი, არსებული კონკრეტული
რეალობა და ყოვლად დაუშვებელია მისი, როგორც ერთიანი ფენომენის
დაქუცმაცება, დანაწილება გამომდინარე უწყებრივი ინტერესებიდან.

წინააღმდეგ შემთხვევაში, კვლევის პროცესში ყოველი ცალკეული დარგი საკუთარი კანონებისა და ლოგიკის მიხედვით დაანაწევრებს მას, რამაც შესაძლოა კურიოზულ დასკვნამდეც კი მიგვიყვანოს. ეთნოსის შესწავლა უნდა ხდებოდეს კომპლექსურად. ყოველმა დისციპლინამ, რომელიც ამ ფენომენს თავის შესწავლის ობიექტად გაიხდის, უნდა გათვალისწინოს იმ დარგთა დასკვნები, კვლევის მიმართულებები და შენიშვნები, რომელთა შესწავლის ობიექტიც აქამდე ყოფილა ეთნოსი — ერო. ასე, ურთიერთშემოქმედებით პროცესში, ურთიერთდასკვნათა გათვალისწინებით უნდა შეისწავლებოდეს ეს მრავალმხრივი ფენომენი.

კვლევის უცილობელი კომპლექსურობა მრავალ სიძნელეს უქმნის ამ საკითხით დაინტერესებულ მკვლევარს და მის წინაშე მთელ რიგ პრობლემებს (თეორიული და პრაქტიკული ხასიათისას) წამოჭრის, რომელთა გადაწყვეტის გარეშეც შეუძლებელია იმ ეთნო-სოციალური პროცესების წარმოჩენა-ანალიზი, რომელთაც ადგილი აქვთ განსაზღვრულ რეგიონში, დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში.

განვლილ პერიოდში, აღნიშნული საკითხების კვლევაში ერთ-ერთ უმთავრესად ხელშესახებ შედევგად შეიძლება ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ გამოიკვეთა ეთნოგენეტური პროცესების კვლევის ქრონოლოგიური ჩარჩოები და სივრცულ-ობიექტური მეთოდიკა.

ეთნოგენეზის, როგორც პროცესის კვლევის ღრის, ქრონოლოგიის პრობლემას განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ენიჭება. მიჩნეულია, რომ ეთნოგენეზი, როგორც ისტორიული პროცესი, იწყება ეთნიკური ერთობის პირველი ფორმის — ტომის ჩამოყალიბებისთანავე. აღიარებულია ისიც, რომ ანთროპოლოგიური ტიპები ნეოლითის ხანაში ყალიბდებიან; არქეოლოგებიც ნეოლითის ეპოქას უკავშირებენ ტომობრივი ორგანიზაციების საბოლოო ფორმირებას; ლექსიკოსტატისტიკურ მეთოდზე დაყრდნობით, ენათმეცნიერებიც, ძირითადი ენობრივი ოჯახების ჩამოყალიბების პერიოდად ნეოლითის ხანას თვლიან. ამდენად, მართებულია ხალხთა ეთნოგენეზის დასაწყისის ნეოლითით განსაზღვრა. მართალია, შეუძლებელია მსოფლიოს ყველა ხალხთა ეთნოგენეზის შესწავლის ქრონოლოგიურად ერთი ეპოქიდან დაწყება, მაგრამ ამ პროცესს, რომ სტადიალურად წინარე ისტორიულ ხანაში ეყრება საფუძველი, ეს ნათელია.

გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მეთოდურად შესაძლებელია ეთნოგენეტური ხასიათის კვლევა წარიმართოს როგორც გარკვეული ეთნოსის შიგნით, ასევე გარკვეულ ტერიტორიაზე. პირველ შემთხვევაში, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თანამედროვე ეთნოსის საველე-

ეთნოგრაფიული შესწავლა და მეცნიერული კვლევითი ხაზის აგება თანამედროვე მდგომარეობიდან წარსულისაკენ, ეთნოგენეზის სათავეებისაკენ; მეორე შემთხვევაში კი ჩვენ ვიწყებთ პრობლემის დამუშავებას საკლევ ტერიტორიაზე მოპოვებული კულტურის უძველესი ნაშთებიდან და მოვდივართ თანამედროვეობამდე. მიგვაჩნია, რომ აუცილებელია ამა თუ იმ ეთნოსის ფორმირების შესწავლის პროცესში მოხდეს აღნიშნული ორივე მიმართულების ერთგვარი თანხვედრა და არქეოლოგიური კვლევების შედეგად სიღრმისეულ შრეებში მოპოვებული მასალა შეუპირაპირდეს ეთნოგრაფიული შესწავლის შედეგად ახლა უკვე ხელშესახებად ცოცხალი მასალების ანალიზის შედეგად მიღებულ დასკვნებს. ესე იგი, შესაძლებლად მაქსიმალურად დაინერგოს ინტერდისციპლინარული კვლევები. მითუმეტეს, ამგვარი მიღვომა საკუშავთ გამართლებულად მიგვაჩნია ისეთი რეგიონისადმი, როგორიცაა კავკასია, აშკარად გამოკვეთილია ძირეული იბერიულ-კავკასიური მოდგმის ავტოქტონურობა. ამდენად, პარალელთა დაძებნა ერთიმეორისაგან დაშორებულ საერთო წარმომავლობის კულტურათა შორის, თუკი დამუშავებული იქნება ამის მეთოდოლოგიური მექანიზმი, არ უნდა იყოს მთლად გაუმართლებელი. აქვე დაგმატებთ იმასაც, რომ კულტურათა საერთო წარმომავლობის უპირველეს განმსაზღვრელად, მოცემულ რეგიონში გარემოსთან ადაპტაციის შედეგად ჩამოყალიბებული, დროში მდგრადი და უცვლელი სამეურნეო-კულტურული კომპლექსი მიგვაჩნია. ეს უკანასკნელი, თავის მხრივ, წარმოადგენს ამდაგვარ კულტურათა სულდგმის ძირეულ ღერძს.

III გამოშიმე (არქეოლოგიური კვლევითი ცენტრი)

„კოლხერი კულტურა“ – კოლხეთი – 08 ერია

1. ბოლო წლების არქეოლოგიურ აღმოჩენათა შუქჟე ირკვევა, რომ ე. წ. „კოლხური“ კულტურის გეოგრაფიული გაგრცელების არეალი სცილდება საკუთრივ დასავლეთ საქართველოს ფარგლებს და ქ.წ. I ათასწლეულის პირველ ნახევარში მოიცავს შიდა ქართლსაც (მესხეთსა და ყობანთან ერთად). ამდენად, ვფიქრობ, საფუძველს მოკლებულია თვალსაზრისი, თითქოს ამ კულტურის მატარებელი მოსახლეობა მხოლოდ კოლხურენოვანი (resp. მეგრულენოვანი) შეიძლება ყოფილიყო.

2. შიდა ქართლში გათხრილი ქ. წ. IV საუკუნის მდიდრული სამარხები, რომლებშიც ინსიგნიებიც აღმოჩნდა და რომლებიც ადგილობრივი